

# Plattform för utveckling av kulturarv i Kalmar län



Länsstyrelsen  
Kalmar län

### **Plattform för utveckling av kulturarv i Kalmar län**

Utgiven av	Länsstyrelsen Kalmar län, 2021
Ansvarig enhet	Kulturmiljöenheten
Författare	Länsstyrelsen Kalmar län, Region Kalmar län och Kalmar läns museum
Layout	Martina Cederqvist
Omslagsbild	Bild överst till vänster foto Tommy Johansson, till höger Kalmar läns museum, övriga bilder foto Länsstyrelsen Kalmar län

Du hittar publikationen på respektive webbplatser:

Länsstyrelsen Kalmar län	<a href="http://www.lansstyrelsen.se/kalmar">www.lansstyrelsen.se/kalmar</a>
Region Kalmar län	<a href="http://www.regionkalmar.se">www.regionkalmar.se</a>
Kalmar läns museum	<a href="http://www.kalmarlansmuseum.se">www.kalmarlansmuseum.se</a>

# Innehåll

Förord . . . . .	5
Mål . . . . .	6
Bakgrund . . . . .	7
Plattformens utgångspunkter . . . . .	7
Roller . . . . .	8
Nuläge . . . . .	11
Insatser för att använda kulturarvet till dess fulla potential för en hållbar utveckling . . . . .	13
Kunskap . . . . .	14
Tillsammans . . . . .	16
Utveckling . . . . .	18
Vägen framåt . . . . .	21
Tillsammans använder vi kulturarvet till dess fulla potential för en hållbar utveckling. . . . .	21





## Förord

Kalmar län präglas av sina skilda landskap, olika tidsåldrar och traditioner. Det är ett län som berättar sin historia genom en mångfald av kulturmiljöer och kulturarv, några kända andra mindre kända. Kalmar län har starka varumärken som är bland de mest kända inom besöksnäringen i Sverige. De bygger på historiska platser, händelser och personer. Utanför dessa destinationer finns en potential av utvecklade, glömda eller ganska otillgängliga platser.

Kulturarv och kulturmiljöer är tillgångar som skapar identitet och sammanhang för boende och är attraktiva för besökare. De är en potential för utveckling av besöksnäring och för regional utveckling.

Kulturarv och kulturmiljöer berör olika politikområden men genom för lite kunskap och skarpa sektorsindelningar försummas områdets möjligheter. Likaså är ansvar och roller fördelat på olika aktörer nationellt, regionalt och lokalt. För att stödja utvecklingen av kulturarvet inom besöksnäring och regional utveckling har vi skapat en plattform med de möjligheter som regional samverkan kan ge. Plattformen utgörs av våra gemensamma uppdrag, ansvar och möjligheter som länsstyrelse, region och länsmuseum.

Länsstyrelsen, regionen och länsmuseet kan göra mycket för att ta tillvara och utveckla länets kulturarv. Men bara tillsammans med alla andra som arbetar med länets kulturarv; föreningar, besöksnäring, kommuner och många andra lokala aktörer kan kulturarvet nå sin fulla potential för en hållbar utveckling. Denna plattform ska fungera som ett stöd i arbetet att utveckla, kommunicera och tillgängliggöra länets kulturarv och kulturmiljöer.



**Peter Sandwall**  
Landshövding / Kalmar län



**Ingeborg Eriksson**  
Regiondirektör / Region Kalmar län



**Örjan Molander**  
Länsmuseichef / Kalmar läns museum



## Mål

Tillsammans använder vi kulturarvet till dess fulla potential för en hållbar utveckling.



Foto Kalmar läns museum

## Bakgrund

Kalmar län har “Vägar till kulturarvet” som kulturarvsstrategi. Den togs fram 2004 av Länsstyrelsen Kalmar län och Kalmar läns museum som ett resultat av samverkan med föreningar och kommuner i hela länet. Arbetet engagerade många och gav grunden till en stabil och hållbar länsvision:

*“Invånarna i Kalmar län känner sig delaktiga i sin historia och sitt kulturarv. Det förvaltas och brukas med ansvar och respekt, till nytta för människornas livskvalitet och samhällets utveckling, nu och i framtiden.”*

Visionen håller till viss del fortfarande men förändringar i samhället, ändrade strukturer och utveckling påverkar vår verklighet. Länets demografi och näringsliv har ändrats, samhället har antagit nya internationella och nationella strategier, myndigheter och organisationer har nya och förändrade roller och ansvar. Länsstyrelsen har därför tagit initiativet att tillsammans med Kalmar läns museum och Region Kalmar län formulera hur de gemensamma resurserna sammantaget ger möjligheter till utveckling lokalt.

## Plattformens utgångspunkter

Plattformen utgår från Agenda 2030, Politik för gestaltad livsmiljö, FN's barnkonvention, betänkandet Ett land att besöka och Nationella mål för kulturmiljöarbetet:

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas tillvara i samhällsutvecklingen.

På regional nivå har de offentliga aktörerna olika ansvar och uppdrag för kulturarv och kulturmiljöer. Länsstyrelsen Kalmar län, har formellt ansvar för kulturmiljöer, Region Kalmar län, ansvarar för regional utveckling och Kalmar läns museum, ansvarar för främjande- och uppdragsverksamhet inom kulturarv och kulturmiljöer. Ansvar och uppdrag utgår från länsstyrelseinstruktionen, den regionala utvecklingsstrategin, den regionala kulturplanen, regionens överenskommelse med länsmuseumet samt museets styrdokument.





## Roller

De regionala aktörerna står för kunskapsuppbyggnad, rådgivning, regelverk, kulturmiljöstöd, projektstöd, pedagogik och främjande. De lokala aktörerna står för vård, tillgängliggörande, värdskap och utveckling av kulturarv och kulturmiljöer.





**Länsstyrelsen Kalmar län:**

Länsstyrelsen är den regionala myndigheten som genom Kulturmiljölagen ansvarar för det statliga kulturmiljöarbetet. Myndigheten ska arbeta främjande, med samordning av samhällsintressen och verka för de nationella målen och generationsmålen får genomslag i länet. Länsstyrelsen disponerar och beslutar om de statliga kulturmiljöbidragen liksom att verka för regional utveckling genom EU-stöd.

**Region Kalmar län:**

Regionen har det regionala utvecklingsuppdraget där kultur och besöksnäring ingår. Regionen är, genom en överenskommelse, anslagsgivare till Kalmar läns museum. Regionens kulturplan omfattar kulturarv och kulturmiljö. Regionen samordnar länets besöksnäring och stödjer kommuner och destinationerna med marknadsföring och utveckling. Besöksnäringen bygger av tradition på kulturarv och kulturmiljöer.

**Kalmar läns museum:**

Kalmar läns museum är en regional kunskapsorganisation med fokus på kulturarv. Museets verksamhet utgår från historisk och vetenskaplig grund. Den pedagogiska och museala verksamheten utgår från samlingar, arkivalier och kulturmiljöer och utförs genom utställningar, föreläsningar, publikationer och digitala satsningar. Länsmuseum bidrar till länets attraktionskraft och den samhälleliga och demokratiska utvecklingen. Det sker också genom kulturarvstjänster med utgångspunkt i länets kulturarv och kulturmiljöer.

**Kommuner:**

Kommunerna ansvarar för kulturmiljöfrågor i samhällsplaneringen. I arbetet med översiktsplaner, detaljplaner och hantering av bygglov ska hänsyn tas till platsens natur- och kulturvärden. Kommunerna kan ta fram kulturmiljöprogram som underlag för samhällsplanering, besöksutveckling och näringslivetableringar. Kommunerna stödjer och har relationer med det lokala närings- och föreningslivet och kan genom dessa medverka till satsningar och utveckling.

**Svenska kyrkan:**

Det kyrkliga kulturarvet är ett mycket rikt och sammanhållet kulturarv och en symbol för samhällets kontinuitet. Kyrkornas kulturhistoriska värden ska bevaras genom en överenskommelse mellan staten och Svenska kyrkan. Staten medfinansierar vård av kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser. Kyrkorna och församlingarna står för mottagande och värdskap av besökare.

**Föreningar:**

Föreningar, precis som församlingar, vårdar, engagerar och ger sammanhang. Föreningar står för mottagande och värdskap, infrastruktur, underhåll och tillgängliggörande av kulturarvet.

**Företag:**

Inom besöksnäringen finns olika typer av företag med basen i kulturarvet. De bygger ofta på att sälja någon form av upplevelse, stor eller liten, exklusiv eller generell. Företagande inom kulturarv finns även inom byggnadsvård, renovering, arkeologi och digitala plattformar.



Foto Kalmar läns museum



Foto Kalmar läns museum



Foto Kalmar läns museum



# Nuläge

Kalmar län är rikt på kulturarv och kulturmiljöer med bredd, djup och spets. Kalmar län omfattar två landskap med olika karaktärer. Inlandets småländska skogsbygder, åar, kustland med skärgård i norr och jordbruk i söder och Ölands speciella kombination av rika jordar och alvarsmarker, allt sammanlänkat av den historiska kommunikationsleden Kalmarsund. Kulturarv och kulturmiljöer vårdas och förvaltas av hembygdsföreningar och enskilda. Hembygdsrörelsen är stark och Kalmar läns museum har en bred och väl förankrad verksamhet.

Besöksnäringen är en växande sektor där de stora utvecklade destinationerna utgår från kulturarvet. Besöksnäringen ger tillväxt och utveckling under sommarhalvåret och den största besöksgruppen är inhemska familjer. Av utländska besökare dominerar tyskarna som dras till kultur och natur. Under sommarsäsongen är Kalmar län det fjärde största besökslandet utanför storstäderna.

Trots de rika möjligheter som länet äger saknas en utvecklad infrastruktur och tillgänglighet till de kulturarv och kulturmiljöer som ligger utanför besöksnäringens stora destinationer. Brist på utveckling av de mindre platserna har många orsaker:

- Ägande och ansvar ligger på många olika parter och är inte samordnat
- Ansvaret för kulturarvsfrågor ligger på olika utvecklingsområden utan samordning
- Kunskap om kulturarvets värden och möjligheter saknas inom flera utvecklingsområden
- Besöksnäring och kulturarv talar olika språk vilket skapar intressekonflikter
- Kulturarvsplatserna är anonyma, inte tillgängliga och saknar värdskap
- Satsningar genom projektverksamhet har ofta saknat hållbar långsiktighet och därmed inte burit över tid i underhåll, förvaltning och utveckling

Till det kan läggas behovet av att:

- Jämna ut och erbjuda nya säsonger för besökare
- Kombinera besökarnas intresse av kulturarv och natur
- Skapa boendemiljöer som ger trygghet och sammanhang
- Förbättra mottagande och integration av inflyttare till länet
- Skapa långsiktigt socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbara kulturmiljöer



Foto: Tommy Johansson



Foto Lars Lundberg



Foto Kalmar läns museum



## Insatser för att använda kulturarvet till dess fulla potential för en hållbar utveckling

För att det regionala stödet till utförare och aktörer ska bli framgångsrikt krävs samverkan mellan politikområden och organisationer. Utveckling av besöksnäring och fysisk planering bör ske utifrån kulturmiljöns betydelse för hållbara och attraktiva besöksmål och boendemiljöer. Länet har goda förutsättningar att erbjuda unika platser för näringslivets etableringar och att tillgängliggöra kulturarv och kulturmiljöer på ett hållbart sätt.

För att skapa en hållbar utveckling där kulturarvet används fullt ut krävs kunskap, att verka tillsammans och redskap för utveckling.





## Kunskap

De regionala aktörerna medverkar med kunskap, forskning och resultatspridning. De ansvarar för att kulturarvet ska bli tydligt som resurs inom andra utvecklingsområden. Målet är att öka kunskapen om kulturarvets värde och möjligheter till olika aktörer inom regional och lokal utveckling.





### **Länsstyrelsen Kalmar län:**

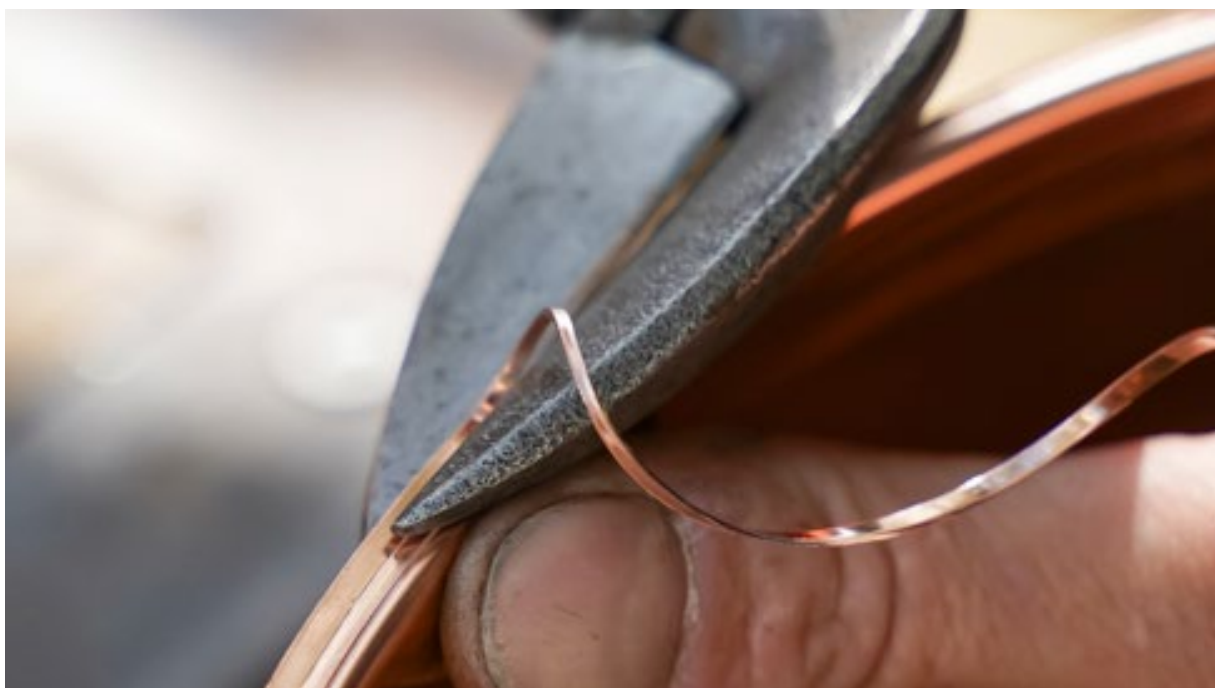
- Utvecklar samverkan internt med kulturarvet som en gemensam resurs.
- Ökar tillgänglighet och information till länets kulturmiljöer genom stöd och bidrag.
- Främjar kunskapsuppbyggnad om kulturarvet för aktörer och enskilda.

### **Region Kalmar län:**

- Utvecklar intern tvärssektoriell samverkan med kulturarvet som resurs.
- Uppmärksammar kulturarvet som resurs inom etablerade nätverk för kultur, besöksnäring och samhällsplanering.
- Uppmärksammar samverkan mellan kulturarv och besöksnäring i kulturplanen.

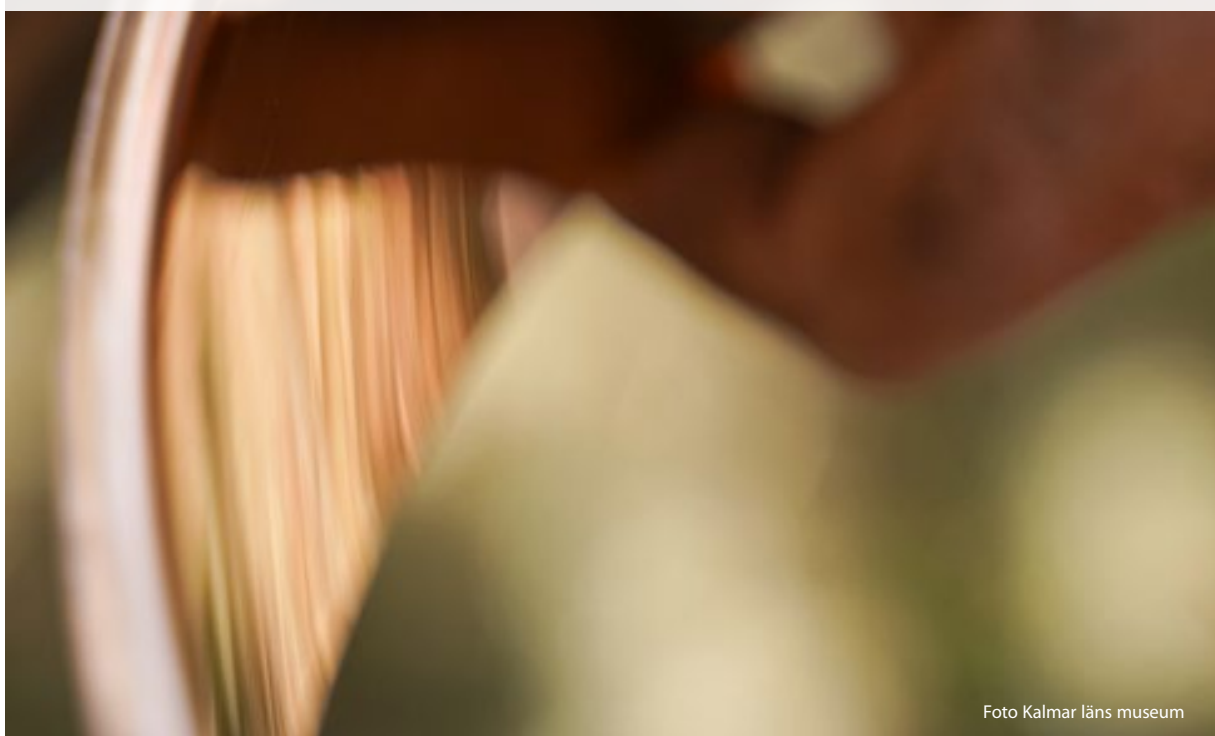
### **Kalmar läns museum:**

- Stärker kunskap och forskning om samlingar, platser och kulturarvsarbete.
- Producerar kulturhistoriska utställningar utifrån länets kulturarv.
- Utvecklar tillgängligheten till fysiska och digitala arkiv och samlingar med länsbornas medverkan.
- Etablerar samverkan med länets besöksnäring.



## Tillsammans

Genom att verka tillsammans är det möjligt att utveckla kulturarvets fulla potential ur ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart perspektiv. Målet ställer högre krav på kunskap, mandat och ansvar än vad en ensam organisation har förmåga till. Därför ska vi överbrygga de administrativa gränserna och komplettera varandra med våra olika möjligheter.





### **Länsstyrelsen Kalmar län:**

- Medfinansierar projekt som stärker kulturarvets roll och utveckling i samhället.
- Initierar och medverkar i dialogmöten tillsammans med offentliga aktörer och civilsamhället.
- Initierar och medverkar i kulturarvsarrangemang tillsammans med lokala aktörer och besöksnäringen.

### **Region Kalmar län:**

- Ansvarar för regionala strategiska utvecklingsfrågor däribland besöksnäring, konst och kultur.
- Möjliggör utveckling av kulturarv och besöksnäring i samverkan genom regionala projektmedel.
- Initierar och medverkar till dialogmöten med regional kultur, besöksnäring och kommunala företrädare.

### **Kalmar läns museum:**

- Fungerar som kunskapsresurs för samhällsutveckling med kulturarvet som grund
- Samverkar med länets hembygdsföreningar
- Samverkar med kommuner och Svenska kyrkan
- Utgör en arena för kulturarvsutveckling i länet





### **Länsstyrelsen Kalmar län:**

- Skapar förutsättningar för en mångfald av kulturmiljöer som en tillgång för aktörer, boende och besökare genom kompetens och kulturmiljöstöd.
- Utvecklar samverkan med externa aktörer för utvecklad information och god tillgänglighet till kulturarvet.

### **Region Kalmar län:**

- Arbetar för en hållbar utveckling av kulturarvet i samverkan med besöksnäringen.
- Medverkar till affärsutveckling och innovation av kulturarvet i företag och föreningar inom kulturarv och besöksnäring.
- Verkar för samverkan mellan regionala kulturverksamheter och skolbarns lärande och upplevelse av kulturarvet.

### **Kalmar läns museum:**

- Utvecklar fysisk och digital kommunikation med utgångspunkt i kulturarv.
- Erbjuder länets skolor metodik och arbetsmodeller utifrån kunskap och det lokala kulturarvet.
- Lyfter kulturarvets berättelser med perspektiv som gör kulturarvet relevant idag och i framtiden till gagn för regional utveckling.





Foto Kalmar läns museum



Foto Länsstyrelsen Kalmar län



Foto Länsstyrelsen Kalmar län



## Vägen framåt

Kulturarv och kulturmiljöer betingar ett högt värde inom besöksnäringen och är generellt sett högt värderade vid skapande av attraktiva boendemiljöer. För att utnyttja de möjligheter som länets kulturarv erbjuder krävs insatser och utveckling. Kalmar län har många styrkor inom kulturarvet:

- Bredd, spets och mångfald av kulturarv
- Mångfald av olika typer av kulturlandskap
- Unik geografi och natur
- Stark besöksnäring med starka varumärken
- Stor kompetens och långvarig erfarenhet av värdskap
- Stort intresse från olika parter lokalt och regionalt
- Stort engagemang i föreningar

På motsvarande sätt som på regional nivå måste genomförare arbeta tillsammans. Det gäller att ta vara på varandras kompetenser, erfarenheter och att arbeta över administrativa och geografiska gränser.

För kommunerna handlar utvecklingen om att ta ansvar för att kulturarvet kan lyftas som en resurs inom olika områden. Företag och föreningar har olika kompetens och erfarenhet och kan vid samverkan öka professionaliteten i att tillgängliggöra och attrahera nya besökare till kulturarvet.

Genomgående, både på regional och lokal nivå, måste arbetet genomsyras av medvetenheten att kulturarvet kan utvecklas med många perspektiv och inom olika sakområden. Kulturarvet i Kalmar län är en gemensam resurs som utvecklas genom:

- Bevarande, användning och utveckling som präglas av lokal förankring, mångfald och långsiktig hållbarhet för barn, unga och kommande generationer.
- Länsstyrelsens, regionens och läns museets plattform ska stödja lokala aktörer att kombinera länets styrkor med kreativitet och engagemang till ett utvecklat och tillgängligt kulturarv.
- Ett förhållningssätt där kulturarvet ska vara en källa till kunskap, bildning och upplevelse och genom att kulturarv och kulturmiljöer utvecklas ur olika perspektiv och med kvalificerat värdskap.
- Sektorsövergripande utveckling med kulturarvet som resurs vilket skapar en hållbar miljömässig, ekonomiskt och social utveckling i länet.

**Tillsammans använder vi kulturarvet  
till dess fulla potential  
för en hållbar utveckling.**







Foto The glass factory



Foto Statens historiska museum



Foto Kalmar läns museum



Foto Leif Gustavsson





Region Kalmar län  
[www.regionkalmar.se](http://www.regionkalmar.se)



Kalmar läns museum  
[www.kalmarlansmuseum.se](http://www.kalmarlansmuseum.se)



Länsstyrelsen  
Kalmar län

Länsstyrelsen Kalmar län  
[www.lansstyrelsen.se/kalmar](http://www.lansstyrelsen.se/kalmar)